

Столяр Світлана
аспірантка
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир

ЕФЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ЗАХИСТУ ПРОСА ВІД ХВОРОБ У ПОЛІССІ

Земельні ресурси Полісся України характеризуються достатніми потенційними можливостями для вирощування проса, урожайність якого може сягати 35 - 40 ц/га і більше [4, с. 54].

Просо є однією з цінних зернокруп'яних культур. Культура проса заслуговує особливої уваги завдяки таким властивостям, як посухостійкість, великий коефіцієнт розмноження, можливість за короткий вегетаційний період сформувати високий врожай зерна та соломи, стійкість до хвороб. Цінність його визначається високими біологічними, технологічними і біохімічними показниками, що ставить його в один ряд з основними харчовими та кормовими культурами. Тому доцільність вирощування проса не викликає сумніву [4].

Виробництво зерна проса досі відстає від потреб народного господарства. Тому підвищення урожайності та якості зерна проса є однією із головних завдань сільського господарства. Важливий фактор, який обумовлює щорічний недобір врожаю та зниження якості зерна проса залишається ураження рослин збудниками хвороб та прояв захворювань не паразитарного походження.

За результатами проведених нами лабораторних (фітоекспертизи насіння врожаю 2012 - 2014 рр.) та польових досліджень 2013 - 2014 рр. у Поліссі України встановлено, що найбільш поширеними збудниками хвороб проса були гриби та бактерії, які викликали буру, бактеріальну, смугасту плямистість, смугастий бактеріоз, кореневі гнилі тощо і мали різні симптоми прояву.

Бактеріальна плямистість (*Pseudomonas syringae* pv. *Holci* (Kendrik) Young et al.) [1, с. 77] — проявлялася на сходах при утворенні 2-3 листків, на початку трубкування і викидання волоті. На листі, особливо нижньому, з'явилися жовто-зелені, а пізніше — з кремовим відтінком плями, часто з коричневою облямівкою. Особливо уражувалося нижнє листя.

Перспективні напрями розвитку галузей АПК і підвищення ефективності наукового забезпечення агропромислового виробництва

Бура плямистість, або гельмінтоспоріз (*Drechslera panici-miliacei*) [1, с. 271] – розвивалася протягом усієї вегетації: від проростання насіння до повної зрілості у вигляді буруватих плям з розпливчастою облямівкою, у вологу погоду на яких утворюється оливково-бурий наліт конідіального спороношення. Максимального розвитку хвороба досягала у фазу цвітіння.

Смугастий бактеріоз (*Pseudomonas syringae* pv. *panici* (Elliott) Young et. al.) [2, с. 108] — перші симптоми з'явилися у фазі кушення: на нижніх листках утворилися напівпрозорі штрихи. Захворювання характеризувалося утворенням на листках маслянистих яскраво-жовтих плям, які поступово перетворювалися у світло-коричневі. Вранці на плямах з'являлися краплини слизистого білуватого ексудату. Вдень ексудат висихав, в результаті вздовж смуг утворювалися білі блискучі лусочки.

За інтенсивного розвитку хвороби листкова пластина покривалася смугами і розривалася вздовж жилок.

Кореневі гніті (*Helminthosporium panici-miliacei* Nisikado) [3] – хвороба викликала побуріння і деформацію проростків, які часто гинули ще до виходу колеоптиле на поверхню ґрунту. При появі сходів на листках утворювалися бурі смуги та плями. Спостерігалось побуріння кореневої системи та прикореневої частини стебла у вигляді бурих штрихів.

Основним заходом удосконалення системи захисту проса від хвороб для одержання стійких та високих валових зборів зерна в умовах, які склалися на теперішній час в Україні (низьке технологічне забезпечення та недостатній рівень культури землеробства тощо), залишається впровадження сортів із підвищеною стійкістю, пристосованих до конкретних умов вирощування.

За даними наших досліджень на сортах проса: Омріяне та Козацьке розвиток основних хвороб був найменший, що дало можливість отримати зерна до 1,2-1,7 т/га.

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що сорт є одним із найбільш доступних і ефективних засобів стабілізації виробництва зерна проса.

Постійний приріст урожаю оцінюється в останні роки у 35-50%, що вимагає впровадження ефективних профілактичних та знищувальних заходів захисту культури, удосконалюючи технологію її вирощування.

Література

1. Марютін Ф. М. Фітопатологія / Ф.М. Марютін, М.О. Білик, В.К. Пантелеєв. - Харків : Еспада, 2008. - 552 с.
2. Пересипкін В. Ф. Сільськогосподарська фітопатологія : підручник / В.Ф. Пересипкін. — К.: Аграрна освіта, 2000. — 412 с.
3. Фитосанитарная и иммунологическая оценка проса. Методические указания. М., 1990, 31 с.
4. Ruzkowski M. ‘ Proso / M. Ruzkowski. — Warszawa // Pastwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, 1973. — 54 s.